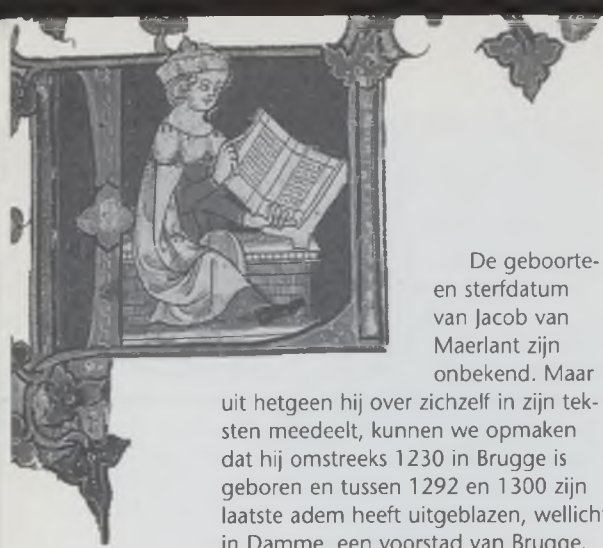

Ludo Jongen

Jacob, Vincentius en Mohammed

In het dertiende-eeuwse Nederlandse literatuurlandschap liggen een aantal majestueuze bergtoppen: een onbekende, Vlaamse Willem schreef het beroemde dierenepos 'Van den vos Reynaerde', in de benedictijnerabdij van het Brabantse Affligem zette een andere Willem het magistrale jambische 'Leven van Lutgard' op perkament, eveneens in Brabant schreef de mystica Hadewijch haar 'Gedichten en Visioenen' en in Vlaanderen werden enkele oorspronkelijke Arthurromans te boek gesteld, zoals de 'Roman van Walewein' en de 'Moriaen'. Te midden van deze literaire toppen ligt het oeuvre van Jacob van Maerlant als een massieve en imponerende bergketen.

De geboorte- en sterfdatum van Jacob van Maerlant zijn onbekend. Maar

uit hetgeen hij over zichzelf in zijn teksten meedeelt, kunnen we opmaken dat hij omstreeks 1230 in Brugge is geboren en tussen 1292 en 1300 zijn laatste adem heeft uitgeblazen, wellicht in Damme, een voorstad van Brugge. Zijn literaire arbeid is hij begonnen op het Zuid-Hollandse eiland Voorne. Rond 1259 schreef hij de *Alexanders geesten*, een levensbeschrijving van Alexander de Grote. In de daarop volgende jaren verschijnen twee Arthurromans (*Historie van de Graal/Boek van Merlijn* en *Torec*), een omvangrijke beschrijving van de Trojaanse Oorlog (*Historie van Troje*) en een leer- en handboek voor een jonge vorst (*Heimelijkheid der heimelikheden*).

Omstreeks 1270 is Maerlant teruggekeerd naar zijn geboortestreek in Vlaanderen waar hij volgens de traditie secretaris van de stad Damme is geweest. Zijn ambtelijke bezigheden weerhieldden hem niet literair actief te blijven. Hij schreef een encyclopedie waarin de hele schepping (mensen, dieren, vissen, vogels, planten, edelstenen, metalen en bronnen) behandeld werd (*Der naturen bloeme*), hij vertaalde een samenvattende geschiedenis van het Oude en Nieuwe Testament (*Scholastica*) plus een beschrijving van de verwoesting van Jeruzalem in het jaar 70 (*Wrake van Jeruzalem*), hij beschreef het leven van de heilige Franciscus van Assisi (*Sinte Franciscus' leven*) en ten slotte begon hij aan een enorme wereldgeschiedenis van de Schepping tot aan zijn eigen tijd (*Spiegel historiaal*). Bij zijn dood had Jacob van Maerlant in totaal ruim 220.000 verzen gedicht, inclusief de moeilijk te dateren *Strofische gedichten*.

Nu was een dichter in de Middeleeuwen in de eerste plaats een vakman op taalgebied: hij kon (Latijn) lezen en schrijven, hij kon een verhaal op samenhangende wijze en in de juiste bewoordingen op schrift stellen én hij moest – voor het geval zijn bronnen elkaar tegenspraken – een zo logisch mogelijke oplossing voor deze tegenstrijdigheden vinden. Het ligt daarom voor de hand dat een dichter ook leraar is. Middeleeuwse literatuur dient niet alleen tot vermaak, maar is duide-

lijk ook bedoeld ter lering. Zelfs de mooiste en beste ridderromans hebben zo'n dubbele functie: de spannende zoektocht naar de geliefde wordt telkens op geraffineerde wijze vermengd met voorschriften over hoe heren en dames zich in gezelschap dienen te gedragen.

Maerlant vormt op bovenstaande regel geen uitzondering. Integendeel, bij hem krijgt het didactische element – vooral in zijn latere werken – zelfs de overhand op het esthetisch-literaire: vanaf *Der naturen bloeme* zou men zijn teksten als populair-wetenschappelijke verhandelingen op rijm kunnen beschouwen.

Vincentius van Beauvais: de geleerde compiler

Rond 1283 zette Maerlant zich aan het dichten van wat zijn zwanezang zou worden, de *Spiegel historiaal*. Het werd tevens zijn langste werk, want toen hij rond 1288 wegens ziekte en/of ouderdom de pen neerlegde, had hij al 90.000 verzen geschreven. Maar de al omvattende wereldgeschiedenis was toen nog niet klaar en moest door twee andere auteurs worden voltooid.

De *Spiegel historiaal* is gebaseerd op de omvangrijkste historische encyclopedie uit de Middeleeuwen: het *Speculum historiale* dat Vincentius van Beauvais (1184/1194-±1264) halverwege de dertiende eeuw samenstelde. Dankzij zijn opdrachtgever – niemand minder dan de machtige, invloedrijke en vooral zeer rijke Franse koning Lodewijk IX de Heilige (1215-1270) – kon Vincentius beschikken over een groot aantal medewerkers die duizenden teksten voor hem lazen en excerpeerden. Vincentius was dus eigenlijk een soort projectleider: hij bepaalde wat wel en wat niet werd opgenomen. Daar dat enorme *Speculum historiale* de gehele geschiedenis zou omvatten, moest er ook aandacht worden besteed aan de opkomst van de islam, de derde grote monotheïstische godsdienst.

De informatie over de islam putte Vincentius van Beauvais uit de Latijnse Koranvertaling die rond 1150 in Toledo was vervaardigd op instigatie van Petrus Venerabilis (1092/1094-1156). Deze Peter was ruim dertig jaar abt van het benedictijnerklooster in het Bourgondische Cluny (1122-1156) en uit hoofde van zijn functie een van de machtigste mannen van zijn tijd. Door

de Koran te laten vertalen meende Petrus een wapen in de strijd tegen de Saracenen te hebben: met kracht van argumenten (ontleend aan hun eigen 'bijbel') zouden de Saracenen overtuigd kunnen worden van hun dwalingen. De islam werd destijds beschouwd als een ketterij.

Bij de teksten die in dit kader vertaald werden was ook de zogenaamde *Apologie van al-Kindi*. Deze hoogstwaarschijnlijk tiende-eeuwse Arabische briefwisseling tussen een christen en een moslim werd – ten onrechte – toegeschreven aan de beroemde Arabische filosoof Abu Yusuf Yaqub Al-Kindi (±805-±873). Dit verweerschrift is de bron voor allerlei misvattingen in middeleeuws West-Europa over Mohammed, de Koran en het ontstaan van de islam. Zo wordt onder andere beweerd dat Mohammed zijn religieuze ideeën heeft gekregen van Sergius, een nestoriaanse monnik die door de duivel naar Arabië was gestuurd.

De *Apologie van al-Kindi* heeft grote invloed gehad. Niet alleen ontleende Petrus Venerabilis hieraan zijn argumenten om de islam te weerleggen in de *Adversus nefandam sectam Saracenorum libri II* (Twee boeken tegen de goddeloze secte van de Saracenen), maar ook vele andere auteurs gebruikten het, overigens zonder bronvermelding. Een van hen was Vincentius van Beauvais.

Vincentius deed echter nog iets meer: hij plaatste het ontstaan van de islam in de juiste tijd, namelijk ten tijde van de regering van de Oostromeinse keizer Heraclius (610-641). Deze keizer versloeg de Perzen die in 615 de heilige stad Jeruzalem onder de voet hadden gelopen; bij die verovering was het Kruis van Jezus Christus dat keizerin Helena (±249-329) gevonden zou hebben, door de Perzen als oorlogsbuit meegenomen. Heraclius wist deze uitermate belangrijke relikwie in 629 gelukkig te heroveren en liet ze plechtig naar Jeruzalem terugbrengen. 'Midden in' de geschiedenis van deze keizer laste Vincentius een bloemlezing uit de Koran in (door Jacob van Maerlant niet overgenomen) en een levensbeschrijving van de profeet Mohammed.

Wat hierna volgt is de vertaling van het fragment over Mohammed uit Maerlants *Spiegel historiaal*.

Commentaar

Maerlants tekst bestaat uit een aantal fabeltjes die allemaal moeten aantonen dat Mohammed een bandiet was. In navolging van zijn bronnen geeft Maerlant de historische feiten in verminkte vorm weer. Volgens de islamitische traditie is Mohammed inderdaad met een weduwe, Khadijah geheten, getrouwd, nadat hij in opdracht van haar enkele handelsmissies met succes had afgerond. Doordat epilepsie in de Middeleeuwen werd beschouwd als een duivelse ziekte, moet het smoesje dat Mohammed verzint om zijn echtgenote gerust te stellen, eveneens aantonen dat Mohammed een verwerpelijk sujet is: Gabriël is immers de engel die Maria de boodschap brengt dat ze zwanger is (*Lucas 1,26-38*).

De vaten met melk en honing verwijzen naar het land van melk en honing waarheen Mozes zijn volk voert (*Exodus*) en het verhaal van de stier lijkt een combinatie van twee verhalen uit hetzelfde bijbelboek, namelijk Mozes die de Tien Geboden ontvangt op de stenen tafelen en de aanbidding van het gouden kalf (*Exodus 19-32*). De truc met de afgerichte duif is een toespeling op de Heilige Geest Die immers in de gedaante van een duif wordt voorgesteld (*Johannes 1,32*).

Uiteraard heeft Jacob van Maerlant deze verhalen niet zelf verzonnen. Sterker nog, hij meende de waarheid uit de doeken te doen: hij was er immers vast van overtuigd dat Vincentius van Beauvais' *Speculum historiale* een betrouwbare geschiedschrijving was. Tot voor kort wisten velen van ons over de Islam in feite ook niet veel meer dan dat veelwijverij was toegestaan.

Amersfoort, Sint-Maartensavond 1997

Het leven van Mohammed

De Saracenen zijn afstammelingen van Abraham en Agar; daarom heten ze ook wel Agarenen. In samenwerking met de Turken veroverden zij — onder leiding van hun aanvoerder Hurimare — het prachtige Damascus, Syrië en ook de heilige stad Jeruzalem. Ze berokkenden het Romeinse Rijk nog veel meer schade door hun profeet Mohammed, die stamde uit het geslacht van Ismaël: hij hitste hen immers op. Nu zult u vernemen wie deze Mohammed was.

Over Mohammed

Mohammed verdiende de kost als handelaar. Overal kocht en betaalde hij goederen. Dikwijls ging hij per kameel naar Egypte en hij was in vele steden bekend, zowel onder joden als onder christenen. Van hen leerde hij toevallig het Oude en het Nieuwe Testament, zodat hij erover begon te prediken ten eigen bate. Want hij was ook een beroemd, berucht en machtig tovenaars.

Op zijn rondreizen kwam hij in het land van Cordes waar een weduwe woonde, Cadigan geheten. Vanwege

Toen Mohammed 25 jaar was huwde hij een rijke weduwe Chadidja (rechts)! Deze en de volgende illustraties zijn Turkse miniatures uit de 15e eeuw bij een biografie van Mohammed. Het gezicht van de profeet werd uit eerbied bedekt met een doek en rond zijn hoofd is een vlam getekend.

Inwoners van Mekka stenigen Mohammed.

haar uiterlijk schoon liet hij haar telkens zijn mooie en kostbare koopwaar zien, zodat deze vrouw hoe langer hoe intiemer met hem werd. Mohammed begon haar het hof te maken. Listig en met tovenarij bracht hij haar het hoofd op hol en hij deed haar geloven dat hij de Messias was op wie de joden wachtten. Zijn tovenarij en zijn leugens sterkten hem bij dit bedrog, want hij was buitengewoon doortrapt. Uiteindelijk deed dit gerucht over Mohammed de ronde onder de joden: die kwamen – samen met de Saracenen – in grote getale naar de plaats waar Mohammed verbleef, want ze waren zeer onder de indruk van deze bijzondere tijdingen. Ter plekke begon Mohammed een nieuw geloof te verzinnen en hij vervaardigde een veelvoud aan documenten, samengeraapt uit het oude en nieuwe verbond. Nog steeds spreekt Ismaëls geslacht over het geloof dat Mohammed predikte en het beweert openlijk dat hij hun wetgever was.

Cadigan, dat stomme wijf, zag joden en heidenen deze ellendeling volgen en dacht dat Gods genade in Mohammed aanwezig was. Daarom trad ze met hem in het huwelijk: op die manier kreeg hij haar erfgoed in handen.

Een tijdje later hebben de Arabieren zich eveneens aan Mohammed onderworpen. Op die manier werd hij koning over hen. Toen hij de tijd rijp achtte, ging hij samen met hen de strijd aan tegen Perzië dat lange tijd zijn zelfstandigheid had weten te bewaren.

Cadigan zag eens hoe haar man een aanval van epilepsie kreeg. Daarom begon ze het steeds meer te betrouwen dat ze met zo'n ongezonde man gehuwd was. Maar Mohammed troostte haar met de woorden:

"Het is helemaal niet wat jij denkt: ik werd niet gevelde door een ziekte, maar het was de engel Gabriël: dat gebeurt telkens wanneer hij naar me toe komt. Ik ben immers maar een mens: zodra ik hem zie, kunnen mijn zintuigen het licht dat hij uitstraalt niet verdragen. Daarom val ik dan op de grond."

Zijn vrouw geloofde deze praatjes en slikte ze als zoete koek. Ook de Arabieren en het geslacht van Ismaël geloofden dat, want men meende in oude *vitae* gevonden te hebben dat God Zijn engel Gabriël opdracht had gegeven Mohammed zijn wetten in te fluisteren, zodat Mohammed ze op schrift kon stellen.

Nog meer over Mohammed

Tot deze zaken werd Mohammed aangezet door een kwaadaardige monnik, Sergius geheten, die vanwege misstappen uit zijn klooster verbannen was. Deze Sergius was nestoriaan. Dit soort christenen leggen de Heilige Schrift onjuist uit, want ze willen niet erkennen dat Maria de moeder Gods is; ze beweren bovendien dat Jezus Christus alleen mens was, en niet tegelijk God én mens. Deze Sergius werd door rooms-katholieke geleerden geëxcommuniceerd.

Na zijn vlucht uit het klooster kwam dit verachtelijke sujet in Mekka. Daar vond hij twee soorten geloof: de heidenen vereerden afgoden en de joden hielden zich aan de oude wet. In die stad trof hij Mohammed aan die nog afgoden aanbad.

Sergius praatte zo op hem in, dat Mohammed de afgoden uiteindelijk afzwoer. Daarop raadde de monnik Mohammed aan zich tot het nestorianisme te bekeren. Dat deed Mohammed en hij werd Sergius' leerling. Sergius legde hem zowel het oude als het nieuwe testament uit. Mohammed begreep het allemaal uitstekend, want hij meende het volk daarmee een loer te kunnen draaien.

Toen de joden dit gewaar werden, voorzagen ze een hoop ellende als Mohammed zich dankzij deze kennis tot het echte christendom zou bekeren; ze vreesden bovendien dat de nestoriaanse monnik veel mensen van het joodse geloof zou doen vervreemden. Daarom gingen drie schriftgeleerden naar Mohammed toe en zeiden: "Wij willen jouw leerling zijn." Op die manier leerde Mohammed ook veel over het joodse geloof en ook dat is in zijn boek opgenomen.

De nestoriaan Sergius woonde in een hol midden in het woud waar Mohammed hem ruim van eten en drinken voorzag. Als Mohammed er zin in had, zocht hij Sergius op om naar diens leer te luisteren. Dankzij deze nestoriaanse monnik kon Mohammed de Koran, het boek waarin zijn geloof is opgetekend, voor het eerst aan de Arabieren ter hand stellen.

Over Mohammeds lange leven

Toen Mohammed de oude en nieuwe wet helemaal meester was, begon hij allereerst eenvoudige boeren deze onzin aan te praten. Omdat die mensen ongeletterd en onbeschaafd waren, heeft hij velen tot zijn geloof kunnen overhalen. Na enige tijd richtte hij zich

tot het volk van Arabië. Hij vertelde dat hij een profeet was die hun op Gods bevel was gezonden om voor hun zaligheid zorg te dragen. Zowel de oude, joodse wet als de nieuwe, christelijke waren immers veel te zwaar. Daarom bracht hij iets soepelers: wetten die zó eenvoudig waren, dat ze gemakkelijk opgevolgd konden worden. En hij zou de tekenen daarvan tonen, zoals eertijds Mozes gedaan had. Daarom riep hij het volk bijeen op een bepaalde plaats. Daar vernam het dat hij een boodschapper van God was.

Terwijl hij stond te prediken en zijn leer verkondigde, zag het volk – dat daarmee een rad voor de ogen gedraaid werd – dat een afgerichte duif op Mohammeds schouder ging zitten; de duif stak zijn snavel in zijn oor en pikte er de graankorrels uit die hij erin gestopt had, want hij had de duif in dergelijke trucjes getraind. Toen de duif de graankorrels oppikte, geloofden de domme mensen dat die duif Mohammed het woord Gods en alles wat tot het geloof behoort, influisterde.

Mohammed had ook een stier afgericht: waar hij maar heen ging, die stier volgde hem en at uit zijn hand. Aan de hoorns van dat beest had hij zijn wet geknoopt, zodat het leek alsof die hem speciaal vanuit de hemel was toegezonden.

Eens had Mohammed vaten, gevuld met melk en honing, begraven in het open veld. Daarna vertelde hij dat wie zich tot zijn geloof bekeerde, ruim voldoende over materiële zaken zou kunnen beschikken. Opdat men dit zou slikken, liet hij hun de vaten met melk en honing opgraven; hij zei dat dit een teken Gods was. De eenvoudigen van geest geloofden hem op zijn woord en wilden best aannemen dat hij door God gezonden was om hun het geloof te verkondigen. Dit waren een paar van de wonderen die hij verrichtte.

Wie gebrek leed of vanwege armoede zijn vaderland had moeten verlaten en sterk, dapper en slim was, nam Mohammed als volgeling aan. Hij zond hen uit om te roven en te moorden in zijn naam. Dikwijls leed hij verlies, maar vaak ook maakte hij winst, totdat hij eens een man tegenkwam die hem in zijn lippen sneed en al zijn tanden uitsloeg. Dat deed vreselijk pijn, maar hij bracht het er levend vanaf. Toen hij aldus in moeilijkheden was geraakt, beloofde hij zijn volgelingen dat hij hen na dit leven ruimschoots genoegdoening zou schenken: uitbundige feesten en een mooi lichaam, veel drank en beeldschone vrouwen. Op die manier overwon hij de angst van de arme verschoppelingen en hij werd een machtig man, voordat hij op een kwalijke wijze aan zijn einde kwam.

Al zijn familieleden was dit een doorn in het oog, want ze beseften terdege dat Mohammed geen profeet was, maar een leugenaar en moordenaar.

Over Mohammeds zeden en gewoonten

In het begin van zijn profeetschap kon Mohammed het niet laten een kameel af te pakken van een man aan wie hij eerst zijn leer uiteengezet had. Het begin

van zijn loopbaan was dus zwaar, toch werd hij nog 53 jaar oud.

De inwoners van Mekka mishandelden hem, want ze kenden zijn ware aard. Als deze ellendeling de stad binnenkwam, moest hij door veertig man beschermd worden.

Het zou te veel tijd kosten om al zijn misdaden en moordpartijen op te sommen, want hij bleef bloed vergieten en roven. Daarom lag hij 's nachts te woelen: dag en nacht was hij met die zaken bezig.

Mohammed berokkende nog veel meer ellende, want probeerde men hem af te houden van een moord of wees men hem terecht, dan hielp er geen lieve moeder meer; hij vermoordde de kritikaster, of gaf opdracht daartoe, waar hij hem maar te pakken kon krijgen, desnoods in zijn slaap. Mohammed schaamde zich daar in het geheel niet voor. Bovendien was Mohammed zijn hele leven verzot op vrouwen. In zijn geschriften roemde hij zijn eigen wellust: hij zou in z'n eentje de potentie van veertig man hebben. Hij zei dat beeldschone vrouwen en welriekende kruiden zijn lust en zijn leven waren.

Dit is het gezwam van een verachtelijke profeet. Met zijn mooie vrouwen liet hij ook andere mannen hun gang gaan. Het deerde hem hoegenaamd niets, en beweerde: "Men kan genoeg vrouwen vinden. Een man die hun te veel aandacht schenkt, is niet goed bij zijn hoofd."

Later schreef hij in de Koran dat God hem had laten weten dat vrouwen van de zonde van wellust zijn vrijgepleit. Maar dat loog hij. Hij beweerde ook de taal van wolven en beesten te verstaan. Ook dat was geklets van een kip zonder kop.

Eens ontkwam Mohammed aan een moordaanslag. Een jodin gaf hem voedsel, maar ze vertelde hem niet dat het geraad vergiftigd was, want zij wilde hem vermoorden. Dankzij zijn listigheid merkte hij dat het schaap vergiftigd was en daarom liet hij zijn metgezel

Inwoners van Medina verwelkomen Mohammed buiten de poorten van hun stad.

Mohammed preekt in de eerste moskee. (Hier afgebeeld in de stijl van latere Turkse bouwwerken.)

ervan proeven. Ter plaatse viel die dood neer. Mohammed schepte erover op en deelde mee dat de buik van het schaap hem had gezegd: "Raak me niet aan, want ik ben erg giftig." Als dit inderdaad waar is, waarom heeft dan niemand anders dit gehoord? En waarom heeft hij zijn vriend niet tegengehouden ervan te eten? Deze kwaadaardige profeet heeft in de Koran geschreven: "Ik ben niet naar deze wereld gezonden, opdat men mij aan mijn wonderen herkent, maar ik ben gestuurd met het zwaard: wie mijn geschriften minacht, zal men moeten doden."

Tijdens zijn leven trad Mohammed met vijftien heidense en joodse edelvrouwen in het huwelijk. Bovendien trouwde hij met nog twee niet-adellijke vrouwen. Daarnaast vermaakte hij zich voortdurend met andere liefjes.

Hoe Mohammed Perzië veroverde

Het is eigenlijk een grof schandaal om veel woorden aan deze misdadiger vuil te maken, maar deze ongelovige onmens liep Perzië onder de voet, zoveel macht had hij verworven. De Perzen die nogal eens land op de Romeinen veroverd hadden, werden – naar ik in documenten las – geregeerd door een koning, Hormisda geheten, maar zijn heerschappij duurde slechts één jaar. Mohammed had hem veel schade berokkend: Mohammed had diens volk gevangen genomen en het land verwoest, want hij kwam met veel soldaten. De buitengewoon meedogenloze Mohammed zette alles op het spel: in de strijd tegen de

Perzen was hij in het voordeel, al was hij bang dat de Saracenen in de minderheid waren. Maar Hormisda verloor de oorlog en al het land waarover hij als koning de scepter zwaaide. Op deze smadelijke en vernederende wijze kwam er een eind aan het rijk der Perzen die vele jaren hun burens hadden overheerst, maar zich nu zelf moesten schikken onder het juk van de Saracenen die door de Perzen daarvoor lange tijd in bedwang waren gehouden.

Dit geschiedde in het twintigste jaar van de regering van Heraclius. Op deze manier werd het Romeinse Rijk door Mohammed rampzalig beschadigd.

Het zou veel te ver voeren Mohammeds kwaadaardige schanddaden en buitengewone wreedheden volledig op te sommen.

Mohammed werd 53 jaar oud. Toen werd hij ernstig ziek en hij beseftte dat zijn einde naderde. Hij beval dat men na zijn dood zijn lichaam drie dagen lang niet zou begraven, want op de derde dag zou men hem met pracht en praal naar de hemel voeren. De ziekte verergerde, zodat hij het bewustzijn verloor. Hij stierf op de veertiende dag van zijn ziekbed. Zijn onderlichaam zwol enorm op en zijn pink ging helemaal naar achteren staan. Zijn vrienden hebben hem gewassen en aangetrokken en vervolgens – zoals hij bevolen had – drie dagen boven de grond laten staan. Hij overleed op een maandag en tot woensdagavond bleef hij opgebaard, terwijl de stank steeds erger werd. De mensen die wachtten op Mohammeds hemelvaart, werden kwaad en wierpen hem naakt in een graf dat snel gedolven was door een neef.

Ik ben niet in staat ook maar de helft van zijn verdorvenheid te beschrijven. Het doet me verdriet dat die zo groot was. Op deze wijze overleed de kwaadaardige profeet. Maar de Saracenen gaan er prat op dat Mohammed hun door God is gezonden.

Over Mohammeds leer

Luister nu naar een deel van Mohammeds leer die hem door de duivel was ingeblazen: er zit kop noch staart aan en hij staat vol schandelijke zaken.

Omdat in de oude wet de besnijdenis is opgenomen, wilde Mohammed de joden daarin navolgen: op die manier zou men denken en kunnen zien dat zijn volgelingen afstamden van Abraham, die zich als eerste liet besnijden. Omdat Mohammed ook uit een geslacht van bastaarden stamde (namelijk van Ismaël, Abrahams zoon bij een maîtresse), verordende Mohammed dat zijn volgelingen zich zouden laten besnijden. Hij legde dat vast in de Koran waar al zijn voorschriften in staan. Hij verkondigde openlijk dat die voorschriften heilig waren: geen mens of duivel zou dergelijke voorschriften immers kunnen verzinnen. Als men ze boven op een berg zou hebben gelegd, zou die berg zich onmiddellijk gebogen hebben voor deze wet.

Dit soort flauwekul staat allemaal in de Koran, het boek van Mohammed. Ook zei hij zonder blikken of blozen dat zijn naam al vóór de schepping in de hemel geschreven stond. Dat is aperte onzin.

Omdat christenen op regelmatige tijden vasten en bidden, heeft Mohammed een tijdstip vastgesteld waarop de Saracenen moeten vasten en bidden. In de Koran staat eveneens wanneer men zich dient te wassen. Mohammed verbood het eten van varkensvlees vanwege de joodse regels dienaangaande. Hij gaf elke man toestemming zijn echtgenote te verstoten, wanneer hij maar wilde. Maar hij verbood zo'n man naar zijn echtgenote terug te keren, voordat ze met een ander getrouwd was geweest.

Mohammed heeft ook een paradijs beschreven dat zijn volk na de dood ten deel zal vallen. Daar is een overvloed aan voedsel en drank en kan men eeuwig in wel-

lust rotten. Mohammed heeft ook de hel beschreven, waarin iedereen die zijn geloof niet wil aanvaarden, eeuwig zal branden en de bittere vrucht zal moeten eten van een boom die Assatum heet, zoals ik gelezen heb. Omdat ik die naam nergens kon terugvinden, denk ik dat Mohammed de naam van die boom verzonnen heeft.

Met deze onzinnige praatjes trok Mohammed rond, totdat hij als heiden stierf. Met moord en roof verzamelde hij massa's mensen, want hij wist iedereen voor zijn karretje te spannen. Deze duivel verwoestte op rampzalige wijze het Romeinse Rijk ten tijde van Heraclius, zoals ik u in het vervolg van deze geschiedenis uiteen zal zetten.

Literatuur

Voor een uitvoerige behandeling van Maerlants leven en werken verwijs ik naar Frits van Oostrom, *Maerlants wereld* (Amsterdam 1996). Veel beknopter, maar rijk geïllustreerd en met een bloemlezing uit de *Historie van Troje* wordt een en ander behandeld in *Jacob van Maerlant. De middeleeuwse wereld op schrift*, redactie Ton Brandenbarg, Ludo Jongen & Martine Meuwese (Museum van het Boek/Teleac-NOT 1996). Het werk van Maerlant is vrijwel uitsluitend in (verouderde en

slechts antiquarisch verkrijgbare) negentiende-eeuwse edities beschikbaar.

Peter Burger stelde een vertaalde bloemlezing uit *Der naturen bloeme* samen: *Het boek der natuur* (Amsterdam 1989). In mei 1998 zal een uitgebreide bloemlezing uit het werk van Jacob van Maerlant (plus inleiding en vertaling) van Ingrid Biesheuvel verschijnen: *Jacob van Maerlant. Juweeltjes van zijn hand* (Ambo/Amsterdam University Press).

The Romance of Muhammad (1258) and The Book of Muhammad's Ladder (1264), English Translations, with an Introduction (Leiden/New York/Köln 1997, Brill's Studies in Intellectual History 75). Ook Jacobus de Voragine heeft in zijn *Legenda aurea* gebruik gemaakt van de pseudo-al-Kindi: zie Jacobus de Voragine, *The Golden Legend. Readings on the Saints*. Translated by William Granger Ryan, 2 dln. (Princeton (N.J.) 1993) deel 2, 370-373.

Een duif, die een schrijver de goddelijke wijsheden influïstert is ook in het Westen niet onbekend: het is de personificatie van de Heilige Geest. Hier paus Gregorius de Grote bij het schrijven van zijn Commentaren op een ivoor uit de 9e of 10e eeuw.

Voor de relatie tussen Jacob van Maerlant en Vincentius van Beauvais verwijs ik naar: J.B. Voorbij, *Het 'Speculum Historiale' van Vincent van Beauvais. Een studie van zijn ontstaansgeschiedenis* (Groningen 1991, dissertatie); Petra Berendrecht, *Proeven van bekwaamheid. Jacob van Maerlant en de omgang met zijn Latijnse bronnen* (Amsterdam 1996, NLCM 14) 139-205; J.B. Voorbij en J.A.A.M. Biemans, 'Reflecties over twee Spiegels. Vincentius van Beauvais' *Speculum historiale* en de *Spiegel historiael* van Jacob van Maerlant', in: Paul Wackers e.a., *Verraders en bruggenbouwers. Verkenningen naar de relatie tussen Latinitas en Middelnederlandse letterkunde* (Amsterdam 1996, NLCM 15) 239-264 en 346-351.

Over de invloed van de *Apologia van al-Kindi* op de West-Europese letterkunde zie Reginald Hyatte, *The Prophet of Islam in Old French*.

Dit alles deelt Maerlant ons mee in de *Spiegel historiael* (Derde Partie, Boek 8, Hoofdstuk 20). Onafhankelijk van Vincentius voegt hij hieraan toe dat de Franse koning Lodewijk IX de relieken in 1247 naar de Sainte-Chapelle in Parijs liet brengen. De vertaling is gebaseerd op de Middelnederlandse tekst in Jacob van Maerlant, *Spiegel historiael*. Met de fragmenten der later toegevoegde gedeelten, bewerkt door Philip Utenbroeke & Lodewijk van Velthem. Uitgegeven door M. de Vries & E. Verwijs, 4 dln. (Utrecht 1982) fotomechanische herdruk van de editie Leiden, 1861-1879, deel 3, 74-80. Een deel is opgenomen in Jacob van Maerlant: *Spiegel historiael*. Bloemlezing bezorgd door Frits van Oostrom (Amsterdam 1994, Alfa/Litteraire teksten uit de Nederlanden) 90-97.